Małopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
z s. w Karniowicach

Spółdzielnie socjalne formą przedsiębiorczości obszarów wiejskich

Karniowice 2017

Opracowanie:
Anna Tobiasz
Dział Rozwoju Obszarów Wiejskich
MODR z s. w Karniowicach

Spółdzielczość ma istotne znaczenie na poziomie życia mieszkańców wsi. W Polsce ma swoje tradycje i bogatą historię. Największą zaletą spółdzielni jest to, że nie jest to zwykłe przedsiębiorstwo. To zbiorowa zaradność ukierunkowana na potrzeby swoich członków. Przyczynia się do budowania lepszego przyjaznego ludziom otoczenia. Ważną cechą działalności spółdzielczej są sprawy lokalne. Rozwój spółdzielni uwarunkowany jest poprzez aktywność oraz przedsiębiorczość mieszkańców. Ustawę o spółdzielniach socjalnych uchwalono w 2006 roku.

Celem spółdzielni socjalnych jest:

- przywrócenie na rynek pracy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych,
- pomoc w zatrudnieniu osobom, które mają trudności w znalezieniu pracy.

Cele te spółdzielnie osiągają poprzez prowadzenie działalności gospodarczej oraz działalność na rzecz społecznej i zawodowej integracji swoich członów. Problem bezrobocia, niskich dochodów, wykluczenia społecznego na obszarach wiejskich jest szczególnie dotkliwy.

Formy spółdzielczości na wsi:

➢ Spółdzielnie Socjalne,

➢ Spółdzielcze Grupy Producentów Rolnych.

W ramach PROW 2014–2020 grupy producentów rolnych będą mogły ubiegać się o pomoc finansową w ramach działania „Tworzenie grup i organizacji producentów w rolnictwie i leśnictwie". Przyznane wsparcie, będzie stanowiło procentowy ryczałt od wartości przychodów netto ze sprzedaży produktów lub grup produktów, wytworzonych w gospodarstwach rolnych członków i sprzedanych odbiorcom niebędącym członkami grupy producentów rolnych.

- Tworzą dla rolników nowe możliwości działania, umożliwiające obniżenie kosztów produkcji i ograniczenie ryzyka.
- Poprzez połączenie oferty rynkowej wielu gospodarstw zwiększają siłę ekonomiczną i możliwości działania na rynku.
- Otwierają nowe kanały zbytu, z których pojedyncze gospodarstwa nie mogłyby korzystać.
- Wzmacniają pozycję negocjacyjną w kontaktach handlowych z odbiorcami produktów i dostawcami środków produkcji.

- Umożliwiają otrzymanie dodatkowych funduszy na działalność grupy.
- Pomoc otrzymają tylko te grupy, w składzie, których członkami będą jedynie osoby fizyczne, minimum 5 producentów.
- Wymogiem jest, aby członkowie nowopowstałych grup producentów rolnych nie byli członkami grupy producentów lub organizacji producentów, utworzonej ze względu na ten sam produkt lub grupę produktów, której przyznano pomoc na rozpoczęcie działalności ze środków UE po 1. maja 2004 r.
- Należy wykonywać swoją działalność, jako mikro, małe lub średnie przedsiębiorstwa, co wiąże się z zatrudnieniem poniżej 250 pracowników, którego roczny obrót nie przekracza 43 mln EUR.
- Grupa powinna także zdeklarować realizację biznes planu i zrealizować jego cele w ciągu 5 lat.

  Nie będzie wsparcia na tworzenie grup w kategorii produktu: drób, mięso lub jadalne podroby drobiowe: świeże, chłodzone i mrożone.

  Przewiduje się, że na preferencyjne warunki będą mogły liczyć grupy, które będą zorganizowane w formie spółdzielni.

Spółdzielnia socjalna to dotąd niewykorzystany w pełni instrument aktywizacji zawodowej osób wykluczonych, skazanych na społeczną i ekonomiczną marginalizację. Spółdzielnie zrzeszają nie tylko osoby z problemami – byłych więźniów, narkomanów, alkoholików, ale także osoby, które choć mają przygotowanie zawodowe i długo były aktywne na rynku pracy, nie mogą znaleźć zatrudnienia ze względu na wiek. Grupy defaworyzowane na rynku pracy to najpoważniejsze dziś wyzwanie dla publicznych służb zatrudnienia. Stanowią najtrudniejszą klientelę urzędów pracy, które nie zawsze są przygotowane do pracy z takimi beneficjentami, dla których nie mają praktycznie żadnych propozycji zatrudnienia. Aktywizacja społeczna i zawodowa osób z tej grupy w takim samym stopniu przynosi korzyść samorządom i służbom zatrudnienia, jak i społecznościom lokalnym: dla samorządów oznacza to mniej podopiecznych ośrodków pomocy społecznej, a więcej ludzi aktywnych zawodowo, a zatem mniej wydatków socjalnych, dla służb zatrudnienia – odciążenie od najtrudniejszej klienteli, która odnajduje swoje miejsce w podmiotach ekonomii społecznej, dla społeczności lokalnych – więcej firm świadczących potrzebne usługi.

Funkcjonowanie spółdzielni socjalnych pokazuje, że to partnerstwo w wielu wypadkach jest niewystarczające, a czasem wręcz nieobecne. Dla społecznych służb zatrudnienia, podobnie jak dla samorządów, spółdzielnia socjalna zbyt często jest przedsięwzięciem skazanym na niepowodzenie. Dlatego najczęstszym – poza zastrzeżeniami do ustawowych rozwiązań prawnych – postulatem spółdzielni socjalnych jest budowanie porozumień lokalnych z udziałem samorządu i służb zatrudnienia, organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej i biznesu.

Spółdzielnia socjalna może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych określonych w ustawie z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.), czyli np. w zakresie pomocy społecznej, usług socjalnych, sportu, turystyki i rekreacji.

Zadania, którymi szczególnie mogą być zainteresowane spółdzielnie socjalne, to działania na rzecz osób niepełnosprawnych, promocja zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych lub zagrożonych zwolnieniem, działalność wspomagająca rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości, działania edukacyjne i kulturalne.

W spółdzielniach socjalnych nie ma możliwości dystrybucji zysku między członków spółdzielni. Ustawa w sposób wyraźny określa cele, na jakie może zostać przeznaczona nadwyżka bilansowa.

Jest ona przeznaczana na:

- zwiększenie funduszu zasobowego – co najmniej 40 proc.,
- cele społecznej i zawodowej reintegracji członków spółdzielni – nie mniej niż 40 proc.,
- fundusz inwestycyjny.

Kto może założyć spółdzielnię socjalną?

Spółdzielnię socjalną może założyć co najmniej 5 osób, jeżeli założycielami są osoby fizyczne lub 2 podmioty jeżeli założycielami są osoby prawne i nie więcej niż 50 osób. Ograniczenie liczby założycieli nie obowiązuje tylko w przypadku, gdy spółdzielnia powstaje w wyniku przekształcenia spółdzielni inwalidów.

Założycielami mogą być:

- osoby bezrobotne,
- bezdomni realizujący indywidualny program wychodzenia z bezdomności,
- uzależnieni od alkoholu po zakończeniu leczenia odwykowego,
- uzależnieni od narkotyków po zakończeniu terapii,
- chorzy psychicznie,
- niepełnosprawni,
- osoby zwalniane z zakładów karnych,
- uchodźcy.

Każdy członek spółdzielni musi zostać zatrudniony na spółdzielczą umowę o pracę.

Spółdzielnia jest zgrupowaniem osób, a nie kapitału. Obowiązuje zasada „jeden członek – jeden głos" co oznacza, że w procesie podejmowania decyzji każdy członek spółdzielni posiada jeden głos, niezależnie od ilości posiadanych udziałów.

Zakładamy - spółdzielnię socjalną

Utworzenie spółdzielni socjalnej jest w teorii proste, choć może być skomplikowane dla jej przyszłych członków – nawet najprostsze procedury prawne stanowią problem, z którym grupy założycielskie często same sobie nie radzą. Nie zapominajmy, że na ogół nie mają one w tej materii żadnego doświadczenia. Dlatego ważnym elementem zarówno przy zakładaniu jak również funkcjonowaniu spółdzielni jest stała pomoc prawna.

⇒ **Krok pierwszy: pomysł na działalność**

Grupa, która chce założyć spółdzielnię socjalną, musi mieć pomysł na działalność gospodarczą. To najważniejszy moment na etapie powstawania spół-

dzielni, bowiem od właściwego wyboru rodzaju produkcji czy usług zależy przyszłość spółdzielni i jej członków.

Powinni oni najpierw zrobić „rozpoznanie" – jaka produkcja sprawdzi się w gminie czy powiecie, na jakie usługi jest największe zapotrzebowanie: usługi remontowo-budowlane, drewniane zabawki, stolarkę budowlaną, zakładanie ogrodów, catering dla restauracji czy produkcję pamiątek. Możliwości jest dużo, ale trzeba znaleźć sobie taką „niszę", która zapewni zbyt produktów i świadczenie usług.

Nie zapominajmy o tym, że spółdzielnie socjalne, w przeciwieństwie do Centrów Integracji Społecznej, działają na otwartym rynku pracy, a więc w warunkach ekonomicznej konkurencji. Ich działanie podlega tym samym regułom, co działanie firm komercyjnych: muszą pozyskać i utrzymać odbiorców swoich towarów czy usług, zapewnić sobie zysk i utrzymać płynność finansową.

Ważne! Jeśli w grupie założycielskiej nie ma wykwalifikowanego kucharza, lepiej nie decydować się na otwarcie firmy cateringowej czy stołówki, ponieważ przy każdej działalności musi być lider grupy bez wykwalifikowanego pracownika już na początku działalność okaże się klęską.

W ciągu tego czasu spółdzielnia może popaść w kłopoty finansowe. Dlatego na etapie powstawania spółdzielni socjalnej bardzo ważne jest nawiązanie współpracy z samorządami lokalnymi – przede wszystkim gminnymi i powiatowymi oraz z publicznymi służbami zatrudnienia – urzędami pracy.

Spółdzielcy powinni już na starcie wiedzieć, na jaką pomoc mogą liczyć, a więc czy na przykład władze gminy pomogą w zdobyciu pierwszych zamówień lub w znalezieniu lokalu, by pomóc przetrwać spółdzielni najtrudniejszy początek.

⇒ Krok drugi: przygotowanie statutu

Kiedy członkowie spółdzielni ustalą co chcą robić można przystąpić do przygotowania statutu, który musi zostać zatwierdzony na Walnym Zgromadzeniu członków - założycieli.

Statut musi zawierać:

- nazwę spółdzielni,
- informację o podmiocie działalności,
- obszar działania, a więc na jakim terenie spółdzielnia będzie sprzedawać swoje produkty lub świadczyć usługi,

- okres działalności, jeśli została założona na czas określony,
- prawa i obowiązki członków spółdzielni,
- zasady wyboru i kompetencje władz spółdzielni,
- zasady wprowadzania wszelkich zmian w statucie oraz podział nadwyżki bilansowej oraz pokrywanie strat,
- wysokość wpisowego, który każdy członek musi wnieść.

Gotowy statut podpisują wszyscy członkowie przyszłej spółdzielni.

Na zebraniu założycielskim muszą powstać następujące dokumenty:

- wniosek o rejestrację spółdzielni,
- dokumentacja założycielska Walnego Zgromadzenia spółdzielni socjalnej, m.in. statut, uchwała Walnego Zgromadzenia o przyjęciu statutu, lista obecności wraz z adresami członków-założycieli oraz oryginałami podpisów,
- uchwała Walnego Zgromadzenia o powołaniu spółdzielni oraz o powołaniu organów spółdzielni,
- protokół założycielskiego Walnego Zgromadzenia spółdzielni socjalnej.

⇒ **Krok trzeci: pozyskanie współpracy z instytucjami**

Przed zarejestrowaniem spółdzielni i zyskaniem osobowości prawnej jej założyciele muszą rozważyć kwestie związane ze sfinansowaniem rozpoczęcia działalności, w tym zabezpieczenie środków na zatrudnienie członków, zakup sprzętu oraz adaptację lokalu. Dlatego na etapie powstawania spółdzielni socjalnej ważna jest współpraca z samorządem lokalnym oraz urzędami pracy, zanim pozyskamy środki na rozpoczęcie działalności m.in. poprzez pomoc w zdobyciu pierwszych zamówień czy znalezieniu lokalu.

Wybrane kierunki działalności spółdzielni socjalnej

Spółdzielnia socjalna to szeroki wachlarz działalności, poniżej przedstawione zostały przykładowe działania:

- działalność na rzecz integracji i reintegracji zawodowej,
- pomoc społeczna w tym pomoc osobom i rodzinom w trudnej sytuacji życiowej,
- działalność charytatywna,

- podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, rozwój świadomości narodowej i kulturowej,
- ochrona i promocja zdrowia,
- promocja zatrudnienia i aktywizacja zawodowa,
- działalność na rzecz osób starszych,
- działalność wspomagającą rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich,
- działalność na rzecz wspólnot lokalnych,
- działalność na rzecz wypoczynku,
- działalność turystyczna i krajobrazowa,
- działalność na rzecz kultury i sztuki,
- działalność na rzecz ekologii i ochrony środowiska,
- pomoc ofiarom katastrof i klęsk żywiołowych.

Dobre praktyki w funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych

Dobry przykład oraz współpraca wielu lokalnych instytucji takich jak: Urząd Gminy, Powiatowy Urząd Pracy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej oraz stowarzyszenie to wspólna inicjatywa, która odmieniła losy konkretnych ludzi.

Spółdzielnia Socjalna „Przystań” w Raciechowicach, gmina Raciechowice

Inicjatorem powstania spółdzielni był wójt Gminy Raciechowice, który szukał możliwości pracy dla osób zagrożonych utratą zatrudnienia z likwidowanych stołówek szkolnych.

Cele:

⇒ zatrudnienie osób zagrożonych bezrobociem,

⇒ społeczna i zawodowa reintegracja członków,

⇒ podnoszenie kwalifikacji pracowników,

⇒ szansa rozwoju oraz odkrywania własnego potencjału.

Działalność:

⇒ kuchnia w Raciechowicach – stołówka,

⇒ 3 szkoły – 400 obiadów dzienne,

⇒ prywatnie – 40 obiadów dziennie,

⇒ usługi cateringowe,

⇒ usługi sprzątania obiektów,

⇒ pensjonat „Kwapinka”.

Perspektywy:

⇒ poszerzanie oferty usług,

⇒ zdobywanie nowych rynków,

⇒ podnoszenie kwalifikacji pracowników,

⇒ unowocześnienie stanowisk pracy poprzez zakup nowych sprzętów.

PRZYSTAŃ
Spółdzielnia Socjalna
www.sprzystan.pl

Spółdzielnia Socjalna „Opoka" w Chechle, gmina Klucze

Spółdzielnia Socjalna „Opoka" jest pierwszym podmiotem ekonomii społecznej założonym przez dwa podmioty prawne: Stowarzyszenie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego „Klucz" i Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne.

Motto spółdzielni: „(…) ***najważniejszy szczebel w złotej drabinie dobroczynności: zapobiegać ubóstwu ucząc zawodu dając komuś pracę*** (…)

Większość kadry spółdzielni to osoby, które były długotrwale bezrobotne, w tym niepełnosprawne, dzięki spółdzielni dostały szansę powrotu na rynek pracy oraz możliwości aktywizacji społecznej i zawodowej.

Opoka to spółdzielnia wielobranżowa, rozpoczęła swoją działalność od gastronomii, a obecnie prowadzi działalność szkoleniową, budowlaną, opiekuńczą oraz kompleksowe usługi obsługi imprez okolicznościowych.

Działania:

⇒ dożywianie rodzin,

⇒ realizacja programów aktywizacji i integracji społeczno-zawodowej,

⇒ usługi cateringowe,

⇒ prowadzenie restauracji „Opoka",

⇒ prowadzenie zakładu Aktywności Zawodowej dla 20 osób niepełnosprawnych.

Działania prowadzone przez spółdzielnię łączą w sobie profesjonalizm działalności gospodarczej z nadrzędnym uwzględnieniem indywidualnych celów społecznych. Spółdzielnia wypracowane zyski przeznacza na realizację celów reintegracji społecznej i zawodowej. Tak określoną politykę kształtują osoby, które angażując swój potencjał, umiejętności i doświadczenie, pracują nad ciągłym doskonaleniem oferowanych usług.

Opracowano na podstawie:
„Społeczne aspekty działalności spółdzielni socjalnych" - opracowanie Anna Sobol
www.wiadomości.ngo.pl

Wydawca**: Małopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z s. w Karniowicach**
32-082 Bolechowice, Karniowice os. XXXV-lecia PRL 9; tel. 12-285-21-13/14, fax 12-285-11-07; **www.modr.pl**
Skład komputerowy: Dział Metodyki Doradztwa i Szkoleń - Zespół Wydawnictw - Halina Knap
ISBN - 978-83-64594-75-5